

desembre 1980

SERRA D'OR

ARA FA DEU ANYS
LA "TANCADA" A MONTSERRAT
Oriol Bohigas, Josep M. Castellet, Xavier Folch,
Cassià M. Just, Montserrat Roig i Antoni Tàpies

PERE PORTABELLA:
SOMRIURE DURANT EL COMBAT
Jordi Coca

LA PRIMERA ÈPOCA DE "SERRA D'OR"
Maur M. Boix

A ALCOI, EL BETLEM DE TIRISITI
Xavier Fàbregas

passar el dia,
empènyer
l'any

"cultures" i "civilitzacions"

Encara es publiquen llibres acadèmics sobre la distinció entre «cultura» i «civilització». Personalment, el tema sempre m'ha semblat una mica desenfocat, o, si més no, conseqüència dels usos rutinaris, extracientífics, que tendim a fer dels dos termes. De vegades, ens surten sinònims; de vegades, volem erigir-los en contrapòsats; sovint, sobretot, no posem gaires entusiasmes intel·lectuals per arribar-hi a delimitacions clares. I, sigui com sigui, els plantejaments teòrics previs no acostumen a ser massa pulcres. De fet, quan algú s'hi arrisca, acaba embolicant-se amb les paraules i amb els conceptes, i, si en trau alguna conclusió, sol ser estrictament personal. En la pràctica, en canvi, procurem sortir del pas amb qualificatius: diem «cultura popular», «cultura nacional», «cultura oriental» —o «occidental»—, i coses així, com, de l'altra banda, diem «civilització antiga», «civilització etrusca» o «civilització cristiana», o «moderna», o el que convingui. Són solucions merament pragmàtiques, basades en la pressa de l'escriptura, o en l'empirisme més elemental.

De tota manera, la idea que la «civilització» no coincideix amb la «cultura» continua viva i desconcertant. Sense posar-nos-hi d'acord, hi predomina la convicció que, pel que fa a l'actualitat, només hi ha una «civilització» vàlida: la resultant del procés industrialitzador amb les seves seqüeles. Té un abast universal, i fa l'efecte que ningú no en pot escapar. La va inventar la burgesia, ¿no? L'alternativa «proletària» —allò d'una «ciència proletària», per exemple— ha ingressat en els arxius de les polèmiques idiotes. L'antagonisme USA-URSS, l'emulació que l'aliment, descansa sobre uns mateixos principis teòrics i sobre unes voluntats paral·leles d'aplicació: armaments, astronàutica, tecnologia d'aplicacions immediates, medicina, fins i tot modes i estètiques. Que els propòsits en el «camp socialista» siguin uns i en el «camp capitalista» en siguin uns altres és un detall, no secundari, però sí aliè al fonament últim de què tots dos àmbits s'aprofiten. Lisenko

queda pudorosament oblidat, i els experts de l'un costat i de l'altre treballen amb les mateixes fórmules, amb laboratoris similars, amb projectes idèntics.

I, si deixem la «cultura» com a variant reduïdament «humanística», si l'expressió és licita, ens trobem que les «cultures» també s'uniformitzen: les «formes de vida» regulars de la gent, tot i mantenir-se forts els determinants comarcals i tradicionals, van integrant-se en uns cànons homogenis. I pobres dels qui no poden subsumir-s'hi! Les multituds s'acomoden a uns esquemes que el desenvolupament de la «indústria» implanta a tot arreu: en la indumentària, en els balls i la música dels joves, en els menjars, en els sanatoris, en els treballs de fàbrica o agropecuaris, en els tipus de lectures o de no-lectures, en els electrodomèstics, en... La llista no tindria fi. Això és la «civilització». I, en el fons, tothom vol «civilitzar-se». I no hi ha més remei que «civilitzar-se»: incorporar-se a uns mòduls de subsistència general, incolor, inodors i insípid. De subsistència i de supervivència. Les imatges habituals d'un Tercer Món tràgic, afligit per la fam i per les epidèmies, per l'analfabetisme i per la superstició, prou que ho donen a entendre. Els altres dos «mons», avui pateixen «crisis» greus: són, però, uns «mons» dotats d'antibiòtics, d'escoles, d'aliments, de màquines, de —diguem-ho tot— discoteques... Amb tantes diferències com es vulgui: la propensió no varia.

En aquesta perspectiva, les «cultures» esdevenen pur «folklore». I folklore artificial. Perquè només en la mesura que són «incivilitzats» els pobles es manifesten diferents: vesteixen *trajes típicos*, dansen danses arcaïques, mengen plats succulents, empren els serveis dels curanderos, professen litúrgies o morals antihigièniques. Genèricament, en les zones «civilitzades», aquestes peculiaritats són més falses que l'ànima de Judes: s'han convertit en espectacle, en negoci, o en tossuderia nacionalista. No hi ha res a fer. Tot això

tardarà poc a molt a desaparèixer, però desaparèixerà. O romandrà com a «folklore» cultivat: de museu. O, a tot estirar, com a eventualitat exòtica, més o menys afectuosa. ¿Què és Tahiti, o un *tablado flamenco*, o una sardana —amb perdó—, sinó això, una reminiscència decadent, o un servei per a turistes? Tan lamentable com es vulgui, però per aquí bufa el vent. Ja avui la «cuina catalana» és a la mateixa Catalunya una oferta tan insòlita com un restaurant xinès: i totes les cuines locals. La resta queda a mans de les multinacionals, i de les imitacions de les multinacionals. Parlàvem de cuina, ¿no? El món del comestible quotidià serà el pot industrial, els granulats solubles, l'hamburguesa...

Les «cultures» resistents ho seran a nivell d'idiomes, si a tant arriben. No vull ser pessimista, o no massa pessimista, però, ¿no estem condemnats a ser engolits per les grans maniobres polític-lingüístiques i, més encara, econòmic-lingüístiques? Quan tots els catalanoparlants es limitin a llegir en català els autors catalans, serem l'equivalent d'una tribu centrafriana. I ningú no s'hauria d'alarmar per les «desercions»: sempre seran explicables. El mecanisme material de la difusió de la «cultura» vindrà supeditat a les tramoies del benefici. I el benefici només pot produir-se a gran escala. És la llei de la «civilització» capitalista. Ho és també la de la «civilització» socialista, encara que els seus doctrinaris vulguin dissimular-ho. A llarga distància, potser hi haurà dues cultures amb dues llengües, de cap a cap del món. Fins que només n'hi hagi una. Per passar l'estona podríem preguntar-nos quines: ja sabem quines. No serà el català, ni el francès, ni l'alemany, ni l'italià, ni el castellà, ni... L'única «cultura» que podrà resistir a diluir-se en folklore, ¿com ho sabrà fer si no és a força d'una obcecació «humanística»? ¿I com explicar-ho, això, a un veïnat que ja viu en plena dependència d'idiomes dependents?...

JOAN FUSTER

LLET D'AMETLLES ...és bona i d'aliment.